

พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย

□ ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา, กศ.บ, ศศ.บ., กศ.ม.
อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้รับอารยธรรมตะวันตก ชาวไทยได้พัฒนาประเทศไทยไปสู่สังคมที่เจริญขึ้นกว่าเดิม แต่การพัฒนายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาทางด้าน การพัฒนาบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและศาสนา การพัฒนาประเทศจะดำเนินไป ด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้นย่อมจะขึ้นอยู่กับลักษณะต่างๆ ของประชากรในประเทศ นั้นๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลด้านจิตใจให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม ด้านอื่น ๆ ด้วย

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่จำเป็นของสังคมอันจะขาดไม่ได้ แม้จะถูกกระทบกระเทือน หรือตกต่ำในบางครั้งบางคราว ทั้งนี้เพราะชีวิตมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยวัตถุเพียงอย่างเดียว เพราะวัตถุไม่สามารถสนองต่อความต้องการที่ไม่รู้จบสิ้นของมนุษย์ ดังนั้น ศาสนาและ วัฒนธรรมจึงถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจ เป็นกรอบแห่งความประพฤติของ ประชาชนในสังคม พระพุทธศาสนานอกจากจะมีพระธรรม คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยัง มีวัดและพระสงฆ์ วัดและพระสงฆ์กับประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วัดเป็นทุกอย่าง ของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนวัดก็กลายเป็นผู้ นำทางด้านจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธาและความร่วมมือ ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” ^๑ (มีความหมายรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต) เพราะ คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำบาลีว่า “วฒฺน” ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม กับ คำว่า “ธรรม” มา จากภาษาสันสกฤตว่า “ธฺรม” หมายถึง ความดี

^๑ พวงผกา คุโรวาท, ศิลปะและวัฒนธรรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๗.

“วัฒนธรรม”^๒ เป็นคำบัญญัติแทนคำในภาษาอังกฤษ ว่า “Culture” คำนี้มีรากศัพท์มาจาก “Cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่าการเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม

คำว่า “วัฒนธรรม”^๓ หมายความว่า “ธรรม คือ ความเจริญ” หรือ “ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ” นั้นแสดงให้เห็นว่ามีใช้ลักษณะที่อยู่กับที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ สิ่งใดอยู่กับที่ สิ่งนั้นไม่ชื่อว่า “วัฒนธรรม” คือ “เจริญ” วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่กาลเวลาอยู่เสมอ

จากความหมายของวัฒนธรรมนั้น อาจหลอมรวมเข้าด้วยกันและสรุปได้ คือ วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ รวมทั้งการจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยได้วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน

โดยทั่วไปแล้ว มักแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^๔

๑. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดค้นผลิตขึ้นมา เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non - material Culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวความคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิการเมือง กฎหมาย วิธีการกระทำและแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้

^๒ อานนท์ อากาศิกรม, **สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย**, (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๙๙.

^๓ จำนงค์ ทองประเสริฐ. ศ. พิเศษ, **วัฒนธรรมไทย ภาษาไทย**, (กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว, ๒๕๒๗), หน้า ๒.

^๔ สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

ธรรมชาติของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมโดยพื้นฐานแล้วจะมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกัน ดังนี้^๕

๑. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติหรือไม่ใช่สัญชาตญาณ แต่เป็นผลรวมของความคิดของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วรู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากเรียนรู้จากธรรมชาติแล้วมนุษย์ยังเรียนรู้วัฒนธรรมจากสังคมตนเอง จากครอบครัว เพื่อนฝูงและสถาบันทางสังคมอื่น ๆ การเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้น

๒. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปไม่มีสิ้นสุด เป็นสมบัติส่วนรวมซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนร่วมกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์รู้จักจดจำและศึกษาอดีต สามารถนำอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ นอกจากนี้มนุษย์ยังสามารถใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่อกัน ทำให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นมรดกสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้

๓. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมนั้น ๆ อยู่ร่วมกันได้ การกำหนดกฎเกณฑ์ การสร้างระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ก็เพื่อการดำรงคงอยู่ของสังคมนั้น ๆ ฉะนั้น สมาชิกทุกคนจึงต้องยึดถือและปฏิบัติตามแบบฉบับของสังคมของตน

๔. วัฒนธรรมเป็นความพึงพอใจของมนุษยชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกที่จะปฏิบัติ หรือประพฤติ เช่น การบริโภค การแต่งกาย การสร้างที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

๕. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บูรณาการและปรับได้ มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปเกี่ยวข้อง และสามารถปรับวัฒนธรรมจากภายนอกให้เหมาะสมกับสังคมของตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นบูรณาการของมนุษยชาติโดยส่วนรวม การหิบบิยม การชิมชั๊บและการหล่อหลอมวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือเผ่าพันธุ์ก็เป็นธรรมชาติที่เกิดจากความต้องการของมนุษย์ด้วยกัน

^๕ อีรศักดิ์ อัครบรร, *กิจกรรมการศึกษา : เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้*, (กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓-๔๕.

๖. วัฒนธรรมสิ้นสุดหรือตายได้ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นเพื่อความผาสุกของมนุษย์เอง ฉะนั้น วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ได้ตราบเท่าที่มนุษย์หรือสังคมต้องการ วัฒนธรรมที่มนุษย์หรือสังคมไม่ต้องการเป็นวัฒนธรรมที่พบจุดจบเรียกว่า วัฒนธรรมตาย (Dead Culture)

จากลักษณะหรือธรรมชาติของวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เลื่อนไหล ถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันหรือระหว่างกลุ่มชนหรือระหว่างท้องถิ่น เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของกันและกัน

สถาบันทางศาสนา

สถาบันทางศาสนา เป็นแบบแผนแนวทางแห่งความคิด และแบบแผนพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อและศรัทธาของชุมชน จึงเป็นสถาบันที่หนักไปทางจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานพฤติกรรมของบุคคล พระยาอนุนามราชธนะได้อธิบายไว้ในหนังสือ “เรื่องวัฒนธรรม” จัดพิมพ์โดยมูลนิธิเสฐียรโกเศศ -นาคะประทีป^๖ ดังนี้

“...จิตใจ ความต้องการและความจำเป็นทางจิตใจ ในบรรดาสัตว์โลกมีคนที่รู้จักเอาอดีตมาปรับเพื่อคาดการณ์ในอนาคต อย่างน้อยก็รู้ว่ามีคนเกิดมาก่อนตน และจะมีคนเกิดต่อไปข้างหน้า และรู้ว่าตนแม้จะมีชีวิตอยู่แต่ไม่ช้าตนก็ต้องตายไป เพราะด้วยความกลัวตายและไม่ทราบจะทำไมตนจึงต้องเกิดมาทำไม ตายแล้วไปไหน เหล่านี้เป็นต้น เพราะด้วยคิดเห็นเช่นนี้ คนจึงต้องมีวัฒนธรรมทางความเชื่อ เพื่อบำรุงใจในเมื่อได้รับความทุกข์เดือดร้อน มีความสะเทือนใจอย่างแรงหรือหวั่นวิตกต่อภัย ก็คิดถึงเรื่องศาสนา ศาสนาจึงเป็นเครื่องกำหนดบังคับใจไม่ให้ประพฤติชั่ว ซึ่งทางกฎหมายไม่มีทางจะบังคับลงโทษได้ เพราะฉะนั้นข้อบังคับทางศาสนาจึงมีอำนาจยิ่งกว่าข้อบังคับของกฎหมาย”

โดยสรุป สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชนดังนี้

๑. สถาบันทางศาสนาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน บุคคลเมื่อมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งเดียวกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน เกิดสายสัมพันธ์ทางจิตเจ้านำมาซึ่งกิจกรรมที่เป็นผลดีต่อส่วนรวมอื่น ๆ อีกมากมาย การมีความรู้และความเชื่ออย่างเดียวกันทำให้บุคคลมีแนวความคิด โดยเฉพาะความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับสิ่งอันเป็นธรรมชาติ เกี่ยวกับชีวิตและสังคม พิธีกรรมทางศาสนาทำให้แต่ละ

คนได้รู้ข่าวคราว ความทุกข์สุข ได้ศึกษาปัญหา ให้ข้อคิดเห็นและช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามโอกาส ชุมชนก็จะมีแต่ความกลมเกลียวสามัคคี เป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. สถาบันทางศาสนา ตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจของบุคคล นอกจากจะมีความต้องการปัจจัย ๔ คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรคแล้ว ยังจำเป็นต้องมีที่พึ่งทางใจเพื่อต่อสู้กับปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นอกเหนืออำนาจของมนุษย์จะเข้าใจและควบคุมได้ ศาสนาจึงเป็นทางแห่งชีวิตโดยมีเทพเจ้าต่าง ๆ คอยช่วยต่อสู้กับอำนาจชั่วร้าย เช่น อำนาจทางพายุ คลื่นทะเล ไฟแลบ ไฟผ่า

๓. สถาบันทางศาสนา สร้างความสมดุลทางใจแก่บุคคลและสังคม โดยอาศัยเรื่องเล่า ปริမ်ปรา และสมมติเทพต่างๆ ในการตอบปัญหาที่มนุษย์ไม่อาจจะหาคำตอบได้ เช่น เมื่อมีข้อข้องใจว่าโลกและจักรวาลนี้เกิดมาได้อย่างไร ศาสนาคริสต์ก็ตอบว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้าง เป็นต้น

๔. สถาบันทางศาสนา กำหนดแบบแผนพฤติกรรมของชุมชนโดยทางพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเกิด การแต่งงาน การทำบุญ การตาย

๕. สถาบันทางศาสนา เป็นแหล่งให้การศึกษาตลอดชีพแก่ชุมชน โดยผู้ทำหน้าที่ของสถาบัน คือพระสงฆ์ เป็นผู้แนะนำสั่งสอนความรู้และวิชาชีพที่นอกเหนือจากพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ชุมชนไทยที่เป็นชาวพุทธก็มีวัดเป็นแหล่งวิทยาการต่าง ๆ มาตั้งแต่โบราณสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน จนมีคำพูดกันติดปากว่า “บวชเรียนเขียนอ่าน” วัด เป็นสถานที่เรียน อ่าน เขียน คิดเลข และงานฝีมือต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัดและสอนโดยพระสงฆ์ของวัดนั้น ๆ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙ ได้กล่าวว่า**พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา**ประมาณร้อยละ ๙๐ และสถาบันศาสนาเป็นระบบย่อยของสังคมไทยซึ่งมีวัดเป็นศาสนสถาน มีพระสงฆ์เป็นศาสนบุคคลที่จะทำให้พระพุทธศาสนาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ อย่างสำคัญยิ่ง คนไทยสมัยโบราณหันหน้าเข้าวัด ไกลชิดวัด สนุกกับวัดมาก และวัดก็ทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อชาวบ้านไม่น้อย เช่น^๖

^๖ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **วัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพฯ : จรูญการพิมพ์, มปป), หน้า ๗๔-๗๕.

๑. เป็นสถานศึกษา ชาวบ้านส่งลูกหลานอยู่วัดเพื่อรับใช้พระและรับการอบรมศีลธรรม เล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ จากพระ
๒. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยอยู่ในวัด อาศัยเล่าเรียน และดำรงชีพ แม่ผู้ใหญ่อยากจนก็อาศัยวัดดำรงชีพ
๓. เป็นสถานพยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วยตามความรู้ ความสามารถในสมัยนั้น
๔. เป็นที่พักคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสร ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ หาความรู้
๖. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ
๗. เป็นที่ไกลเกลียดชังพิพาท (ชาวบ้านไปหาความยุติธรรมที่วัด)
๘. เป็นที่ปรึกษาการครองตน การครองชีพ แก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ
๙. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ
๑๐. เป็นคลังพัสดุ เก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัด หรือเอาไปใช้ เมื่อตนมีงาน
๑๑. เป็นศูนย์กลางการปกครองท้องถิ่น ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมลูกบ้านชี้แจงข้อราชการต่าง ๆ
๑๒. เป็นที่บำเพ็ญกุศลกิจ หรือประกอบพิธีกรรมตามประเพณี

ดังกล่าว

วัดจะดี	มีหลักฐาน	เพราะบ้านช่วย
บ้านจะสวย	เพราะมีวัด	ตัดนิสัย
บ้านกับวัด	ผลัดกันช่วย	อำนวยความสะดวก
ถ้าขาดกัน	ก็บรลัย	ทั้งสองทาง

เช่นในอดีต ประเพณีการลงแขกทำงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่ดึงามของสังคม เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี การเอื้อเพื่อเกื้อกูล และการรวมพลังชุมชน ไม่มีระบบเงินตรา

เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ปัจจุบันระบบเงินตราตามระบบทุนนิยมเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการทำลาย วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของสังคมชนบท ทำให้ความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล และการรวมพลังชุมชน ชาติหายไป

สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกๆ ด้าน มีลักษณะของ “มะเร็งทางสังคม” เป็นสังคมที่ไร้เข็มทิศ ขาดจุดยืนและอุดมการณ์ในความเป็นไทย เพราะสังคมไทยได้รับอิทธิพล ของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมมากมายหลายด้าน โดยเฉพาะรับเอา วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี วัฒนธรรมดังกล่าวเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิต ของคนไทยมาก เพราะทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งทุกวันนี้ สังคมเจริญขึ้นในทางวัตถุ แต่สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย เงินกลายเป็นเครื่องกำหนดคุณค่าและฐานะ ทางสังคม เกิดความเสื่อมทางจริยธรรมและคุณธรรม สังคมไทยจึงต้องปรับตัวไปอย่างเหมาะสม ตามไปด้วย มิฉะนั้นแล้วความสับสนวุ่นวายและปัญหานานาประการจะบังเกิดขึ้นในปริมาณที่ จะแก้ไขได้ยาก ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและพัฒนาแบบแผนการดำเนินชีวิต ได้สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง และเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการ พัฒนาความเจริญก้าวหน้าและรักษาความมั่นคงของสังคม สมาชิกที่ดีของสังคม ต้องปฏิบัติตาม บรรทัดฐาน ศีลธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแนว ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น หลักของพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความคิดทางด้านการพัฒนา ด้านจิตใจ เพราะพระพุทธศาสนาเน้นถึงธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาสังคมและ วัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เช่น พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีความเสียสละช่วยเหลือต่อส่วนรวม มีจิตใจเป็นธรรม ทำให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสังคมและทำประโยชน์ต่อสังคม แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทย ควรตระหนักถึงก็คือการรู้จักเลือกรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ดั้งเดิมหรือเหมาะสมมาปรับใช้ในสังคม ไทย วัฒนธรรมใดที่ไม่เหมาะสมก็ไม่สมควรจะรับเข้ามาหรือควรช่วยกันสกัดกั้น และอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยส่วนที่ดั้งเดิมไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไป

จากคำกล่าวที่ว่าคนมีจิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว ความคิด จิตใจเป็นตัวควบคุมหรือกำหนด พฤติกรรมทางกาย การพัฒนาบุคคลจึงต้องเริ่มพัฒนาที่จิตใจ ให้เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง เมื่อมีความคิดเห็นถูกต้องแล้วก็จะทำอะไรถูกต้องไปด้วย เครื่องมือในการ

พัฒนาจิตใจไม่มีอะไรดีไปกว่า **ธรรมะ** ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา การสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี ได้แก่ การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข สามารถพึ่งตนเองได้ มีสุขภาพจิตดี ไม่มีว้าวุ่นในการพินทุทุกประเภท ไม่มีว้าวเม่าในกามตันทหาอันเป็นเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกในครอบครัว

สิ่งที่จะเป็นเครื่องชี้วัดภาวะการพัฒนาจิตใจ นอกจากวัตถุที่เป็นผลที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมแล้ว พระสงฆ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เช่น การอบรมสั่งสอน เทศน์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงโทษของการเล่นการพนัน การละอายต่อบาป ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีตามแนวทางของศาสนา และความเชื่อในทางที่ถูกต้อง บทบาทของพระสงฆ์กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมเดิมของชาวพุทธ เพราะในอดีตวัดและบ้านสัมพันธเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระเป็นผู้นำของชาวบ้านทั้งด้านจิตใจ การปกครองและสังคม ฉะนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม อันติงามของชาติบ้านเมืองให้ดำรงอยู่ได้ตลอดกาล

พุทธศาสนาพาจิตวิจิตรใส

วัฒนธรรมไทยให้กายจิตสถิตสม

เป็นชาวพุทธสุขสบายสายสังคม

ปฏิบัติกสิณกลมสังคมไทย

วัฒนธรรมไทยพาไทยบริสุทธิ

เพราะศาสน์พุทธอุดหนุนวิบูลย์ใหญ่

พุทธธรรมนำมรรคทองส่องอำไพ

เป็นปัจจัยของวัฒนธรรมประจำมา

บรรณานุกรม

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ศ. พิเศษ, **วัฒนธรรมไทย ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : ดวงแก้ว, ๒๕๒๗.

ธีรศักดิ์ อัครบวร. **กิจกรรมการศึกษา : เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ

: ก.พลพิมพ์ , ๒๕๔๕.

พวงผกา คูโรวาท, **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **วัฒนธรรมไทย**, กรุงเทพฯ : จรูญการพิมพ์

มปป.

อานนท์ อาภาภิรม. **สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, ๒๕๑๙.